

STORTINGET

Innst. 74 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Dokument 8:236 S (2022–2023) og Dokument 8:250 S (2022–2023)

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg om Fensfeltet og naturvennlig, sirkulær gruvedrift og Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund og Geir Jørgensen om å sikre nasjonal kontroll over mineralressursene på Fensfeltet

Til Stortinget

Bakgrunn

Dokument 8:236 S (2022–2023)

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan mineralutvinning ved Fensfeltet kan foregå på en måte som styrker demokratiske verdikjeder og forsyningsikkerheten for Norge og Europa, som ikke forurensar, og som ikke ødelegger natur, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
2. Stortinget ber regjeringen utarbeide et mineralhierarki, etter modell av avfallshierarkiet, som legger til grunn at gjenbruk og resirkulering av mineraler alltid er å foretrekke framfor ny mineralutvinning.
3. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for økt gjenbruk og gjenvinning av kritiske mineraler, herunder sjeldne jordartsmetaller, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Dokument 8:250 S (2022–2023)

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette et statlig mineralselskap som kan drive letevirsomhet og utvinne mineralforekomsten på Fensfeltet på en økologisk bærekraftig måte som sikrer minst mulig tap av matjord og natur, og som sikrer fellesskapet inntekter og verdiskaping lokalt i Nome kommune og i regionen.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Anniken Huitfeldt, Sverre Myrli, Runar Sjøstad og Solveig Vitanza, fra Høyre, Olve Grotle, Linda Hofstad Helleland og Lene Westgaard-Halle, fra Senterpartiet, Jenny Klinge, lederen Willfred Nordlund og Per Olav Tyldum, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bengt Rune Strifeldt, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, fra Rødt, Geir Jørgensen, fra Venstre, Alfred Jens Bjørlo, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til Dokument 8:236 S (2022–2023) om Fensfeltet og naturvennlig, sirkulær gruvedrift og Dokument 8:250 S (2022–2023) om å sikre nasjonal kontroll over mineralressursene på Fensfeltet. Kom i-

te en viser videre til to brev av 14. september 2023 fra næringsministeren med statsrådets vurdering av de to representantforslagene. Brevene er vedlagt innstillingen. Komiteen viser til høringsinnspillet fra Rare Earths Norway som peker på viktigheten av Fensfeltet, trolig Europas desidert største forekomst av sjeldne jordartsmetaller (Rare Earth Elements (REE)). EU har klassifisert de magnetrelaterte REE som de mest kritiske av alle råvarer for europeisk industri med hensyn til forsyningssikkerhet.

Komiteen er enig med forslagsstillerne i at kritiske råmaterialer er essensielle for industriell teknologi og utvikling i overgangen til et mindre oljeavhengig samfunn, og etterspørselen etter slike kritiske råmaterialer vil fortsette å øke. I Norge og Europa er man i dag avhengig av import for å dekke egne behov for råmaterialer og sjeldne jordartsmetaller. Det er av stor strategisk, industriell og etisk betydning at man blir mer selvforsynt med råmaterialer. Mye utvinning av sjeldne jordartsmetaller foregår i deler av verden med langt mindre strenge helse-, miljø- og sikkerhetsregler enn i Norge og med store mangler innenfor menneskerettigheter og arbeiderrettigheter.

Komiteen påpeker at i dag er Kina totalt dominerende i produksjon av sjeldne jordartsmineraler, både innenfor egne grenser og på eier- og utvinningssiden i andre land. Strategisk avhengighet av Kina og andre stormakter er en viktig diskusjon både etisk, strategisk og sikkerhetspolitisk.

Komiteen påpeker videre at EU-kommisjonen 16. mars 2023 presenterte Critical Raw Materials Act. Formålet med rettsakten er å styrke EUs forsyningskjede for kritiske råmaterialer, diversifisere EUs import for å redusere «strategisk avhengighet», forbedre EUs overvåkingskapasitet når det gjelder forstyrrelser i forsyningskjeden, og å øke resirkulering av kritiske råmaterialer i EU.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, mener mineralnæringen er en fremtidsnæring som har potensial til å bli svært viktig for Norge, for å dekke det økende behovet for mineraler som benyttes til teknologiutvikling både i Europa og verden. Flertallet peker på at verdikjedene til en rekke av de viktigste mineralene er konsentrert til enkeltland og -områder, og at vi nå ser ut til å gå inn i en periode preget av mer usikkerhet, ustabilitet, geopolitiske maktkamper og menneskerettighetsbrudd. Flertallet mener derfor at det er store muligheter for å utvikle en mineralnæring i Norge som kan skape store verdier og mange arbeidsplasser, og som samtidig vil bidra til å sikre tilgang på kritiske mineraler. Flertallet peker på at tilgang til kritiske mineraler både i USA og i Europa er en politisk prioritet, og det

er viktig å gjøre seg uavhengig av totalitære stater og stater med helt andre lønns- og arbeidsvilkår for involverte gruvearbeidere eller steder som tillater barnarbeid. Tilgang på mineraler i dagens urolige verden er både sikkerhets- og geopolitikk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til regjeringens mineralstrategi, som ble lagt fram i juni 2023, og som skal bidra til at Norge utvikler verdens mest bærekraftige mineralnæring. Disse medlemmer ser det som positivt at regjeringen gjennom mineralstrategien viser at den vil spille på lag med industrien, partene i arbeidslivet, miljøbevegelsen og lokalsamfunn for å få fart på mineralnæringen her i landet. Disse medlemmer viser videre til at det i mineralstrategien er lagt fram ambisiøse mål for den videre utviklingen av mineralnæringen, og for retningen nye gruver og dagbrudd skal ta i Norge i tiårene framover. Det iverksettes også flere tiltak rettet mot å redusere miljøavtrykket, særlig knyttet til naturbelastning og håndteringen av restmasser, og med et klart mål om at det skal være så lite restmasser som mulig fra alle nye mineraluttak.

Disse medlemmer merker seg at kritiske mineraler er et viktig tema som får mye oppmerksomhet internasjonalt, og også i regjeringens mineralstrategi. Disse medlemmer understreker betydningen av at vi her i landet har naturgitte fortrinn, kompetanse og teknologi i verdensklasse som gjør at vi har et stort potensial for gjenbruk, utvinning og produksjon av kritiske mineraler. Disse medlemmer viser til at statsråden i ovennevnte brev til komiteen understreker betydningen av at Norge sikrer tilgangen på kritiske råmaterialer i samarbeid med andre land, og at dette er noe som har stor betydning for norsk industri og arbeidsplasser, samtidig som det også har stor betydning sikkerhetspolitisk og strategisk.

Medlemene i komiteen frå Høgre, Framstegspartiet, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne meiner at EUs Critical Raw Materials Act (CRMA) er eit omfattande og ambisiøst lovverk for sirkulærøkonomi og mineralverksemd, som etter planen skal vedtakast i år.

Det er markert som EØS-relevant, og Norge bør snarast signalisere at ein ønsker å implementere CRMA når det er vedtatt. Mykje av intensjonen bak forslaga frå Miljøpartiet Dei Grøne blir varetatt ved å slutta seg til CRMA.

Vidare viser medlemene i komiteen frå Høgre til mineralstrategien til Høgre, der det er oppført mange konkrete politiske tiltak som vil fremje meir sirkulærøkonomi med mineral og akselerere realiseringa av Fensfeltet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan mineralutvinning ved Fensfeltet kan foregå på en måte som styrker demokratiske verdikjeder og forsyningssikkerheten for Norge og Europa, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å styrke veiledningsfunksjonen til Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF).»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at Fensfeltet er en mineralforekomst ved Ulefoss i Nome kommune i Telemark. Fensfeltet inneholder anslagsvis 30–50 millioner tonn sjeldne jordartsmineraler, og er trolig blant Europas største slike forekomster.

Disse medlemmer har merket seg at neodym og praseodym antas å utgjøre 15–25 pst. av de sjeldne jordartsmineralene i Fensfeltet. Begge står på EUs liste over kritiske råvarer. Stoffene har en rekke bruksområder, blant annet i elmotorer og generatorer. Mineralene er også viktige komponenter i militært utstyr. Kina står for omtrent 99 pst. av leveransene av både neodym og praseodym til EU, ifølge Europakommisjonens rapport «Study on the EU's list of Critical Raw Materials» (2020).

Disse medlemmer mener at et så strategisk og internasjonalt viktig prosjekt som Fensfeltet kan bli, bør utvikles med en helt ny standard for miljø- og klimavennlig gruvedrift. Prosjektet bør være naturpositivt og ha som premisser at utvinningen skal skape arbeidsplasser lokalt, at verdikjeden i størst mulig grad skal være på norske hender, og at man skal ivareta lokalmiljøet. På den måten kan Fensfeltet bidra til å gjøre Norge ledende i å sette en ny og nødvendig standard for gruvedrift som vil komme som følge av det grønne skiftet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan mineralutvinning ved Fensfeltet kan foregå på en måte som styrker demokratiske verdikjeder og forsyningssikkerheten for Norge og Europa, som ikke forurenser, og som ikke ødelegger natur, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen utarbeide et mineralhierarki etter modell av avfallshierarkiet, som legger til

grunn at gjenbruk og resirkulering av mineraler alltid er å foretrekke framfor ny mineralutvinning.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan kommunene kan sitte igjen med en større del av verdiskapingen knyttet til mineralvirksomhet, og herunder vurdere om produksjonsavgift kan være hensiktsmessig for at kommunene skal ha insentiv til å legge til rette for mer slik virksomhet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere refusjonsordninger for leteselskaper innenfor mineralnæringen og se på om prinsippet fra leterefusjonsordningen innenfor petroleumsskatteregimet kan være overførbart.»

«Stortinget ber regjeringen foreslå å øke bevilgningen til Norges geologiske undersøkelse (NGU) for å kartlegge mineralressursene i Norge.»

«Stortinget ber regjeringen sikre en enklere og mer samordnet konsesjonsbehandling for mineralutvinning i Fastlands-Norge.»

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag om etablering av et statlig mineralfond etter finsk modell.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre er klar over at mineralnæringen medfører inngrep i naturen, og understreker at det er viktig å utvikle nye metoder for behandling av avgangsmasse, bruk av kjemikalier og deponi. Disse medlemmer mener imidlertid at dette ikke bør være et hinder for å utvikle næringen, men at det parallelt med gruvevirksomheten må jobbes med å finne gode løsninger som ivaretar miljø og lokalsamfunn.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet understreker at det ikke kan være slik at kravene til næringen blir så høye og hensynene så mange at det i praksis forhindrer en satsing. Disse medlemmer minner om at mineralnæringen krever store kapitalinnskudd over en svært lang periode, og at det derfor er viktig med stabilitet, forutsigbarhet og tydelige politiske signaler.

Disse medlemmer viser til at det i dag jobbes målrettet for å utvikle mineralnæringen i en mer miljøvennlig og bærekraftig retning. Norsk Bergindustri har som mål at norsk mineralnæring skal være den mest bærekraftige i verden og sikre åpenhet om bergindustri-

ens bærekraftsarbeid. Sentralt i dette arbeidet står Towards Sustainable Mining (TSM).

Plan for Fensfeltet

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet merker seg at forslagsstillerne i Dokument 8:236 S (2022–2023) fremmer forslag om at regjeringen skal legge fram en plan for mineralutviklingen på Fensfeltet. Disse medlemmer er kjent med at utviklingen av Fensfeltet er i en tidlig fase. Det er derfor behov for en rekke avklaringer, blant annet knyttet til arealavklaringer som Nome kommune skal gjøre, og som vil være viktig for den videre fremdriften. Disse medlemmer merker seg at statsråden i ovennevnte brev til komiteen gir uttrykk for at det ikke vil være verken naturlig eller nødvendig at regjeringen skal utarbeide en egen plan eller strategi for Fensfeltet, ut over tiltakene som er foreslått i regjeringens mineralstrategi. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til at det i mineralstrategien er flere tiltak som er relevante for Fensfeltet, og at to av tiltakene er direkte rettet mot utviklingen der. Disse medlemmer ser det derfor som positivt at Nærings- og fiskeridepartementet har opprettet kontakt med Nome kommune, og at også statsråden signaliserer at han vil følge utviklingen her videre for å sikre gode rammer for utviklingen av Fensfeltet, siden dette er av nasjonal interesse.

Utarbeidelse av mineralhierarki

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at forslagsstillerne i Dokument 8:236 S (2022–2023) mener at regjeringen skal utarbeide et mineralhierarki etter modell av avfallshierarkiet, som legger til grunn at gjenbruk og resirkulering av mineraler alltid er å foretrekke framfor ny mineralutvinning.

Disse medlemmer merker seg at statsråden i ovennevnte brev til komiteen vektlegger at hensynet til en god og helhetlig ressursforvaltning og hensynet til å sikre tilgang til kritiske råmaterialer tilsier at myndighetene må være oppmerksomme på gjenbruk og gjenvinning, men at det samtidig er en utfordring at verden har behov for svært mye mer metaller enn det som kan skaffes gjennom mineralgjenvinning for å kunne nå målene i Paris-avtalen og klimaavtalen med Europakommisjonen. Disse medlemmer merker seg videre at statsråden i ovennevnte svarbrev til komiteen gir uttrykk for at det ikke vil være heldig å sammenligne avfallssektoren med de internasjonale markedene for metaller, siden avfallssektoren i større grad er nasjonal, med nasjonale mål og nasjonale krav om håndtering, mens metallmarkedene er globale. Disse medlemmer støtter dette, og mener at det ikke vil være hensiktsmessig å utarbeide et eget hierarki for mineralsektoren.

Disse medlemmer vektlegger i denne forbindelse at regjeringen i mineralstrategien har satt som mål at mineralnæringen her i landet skal bidra til en mer sirkulær økonomi gjennom økt ressursutnyttelse, og at behovet for deponering reduseres til et minimum.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne registrerer at statsråden i ovennevnte brev til komiteen ikke mener det vil være fornuftig å etablere et mineralhierarki, med bakgrunn i at metallmarkedene er globale. Disse medlemmer har problemer med å se logikken i en slik argumentasjon. Uavhengig av hvorvidt et marked er nasjonalt eller globalt, vil det som hovedregel være en fordel å prioritere reduksjon foran gjenbruk, å prioritere gjenbruk foran gjenvinning, og å prioritere gjenvinning foran ny produksjon. Dette gjelder i like stor grad for metaller som for avfall, og dette er bakgrunnen for at disse medlemmer foreslår å be regjeringen utarbeide et mineralhierarki.

Plan for økt gjenbruk og gjenvinning av kritiske mineraler

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre, viser til det siste forslaget i Dokument 8:236 S (2022–2023), om at regjeringen skal legge fram en plan for økt gjenbruk og gjenvinning av kritiske mineraler, herunder sjeldne jordartsmetaller. Flertallet merker seg at kritiske og strategisk viktige materialer i liten grad gjenvinnes i dag, og er kjent med at det er behov for økt kunnskap om innhold av kritiske råmaterialer i produkter, komponenter og avfall her i landet. Flertallet ser det derfor som positivt at det er startet opp et arbeid i regi av Nordisk ministerråd for å styrke kunnskapen på området, og ser dette som viktig for å kunne legge til rette for å få disse materialene inn i en sirkulær økonomi på en god måte. Flertallet ser det som viktig at regjeringen signaliserer at den internasjonale utviklingen skal følges på dette feltet, for å bidra til at vi også her i landet bidrar til forsyning av kritiske råvarer.

Opprettelse av statlig mineralselskap

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at forslagsstillerne i Dokument 8:250 S (2022–2023) foreslår at regjeringen skal opprette et statlig mineralselskap som kan drive letevirsomhet og utvinne mineralforekomsten på Fensfeltet. Disse medlemmer viser til at regjeringen i mineralstrategien har varslet at den vil vurdere om det skal opprettes et eget statlig mineralselskap eller fond for å sikre lønnsom og bærekraftig utvikling av kritiske råvareressurser. Disse medlemmer viser til at statsråden i ovennevnte svarbrev til komiteen slår fast at han

deler representantenes intensjon om å sikre fellesskapet inntekter og bidra til verdiskaping lokalt og regionalt, og at departementet jobber videre med spørsmål knyttet til en mulig rolle for statlig eierskap og hvorvidt en større andel av verdiskapingen bør komme lokalsamfunnet til gode.

Disse medlemmer ser det også som viktig at staten gjennom mineralloven har etablert et system for forvaltningen av statens mineraler, og at de fleste sjeldne jordartene er statens mineraler, som krever tillatelse etter mineralloven før det kan settes i gang undersøkelser eller utvinning. Disse medlemmer merker seg videre at spørsmål knyttet til utenlandske direkteinvesteringer i foretak som ikke er underlagt sikkerhetsloven, utredes av et offentlig utvalg som skal levere sin utredning innen 1. desember 2023.

Komiteen viser til at sjeldne jordartsmineraler er uunnværlige for utviklingen av fornybar energiteknologi og elektronikk. Disse mineralene har stor strategisk betydning og høy forsyningsrisiko. Etterspørselen etter sjeldne jordartsmineraler antas å øke, og Norge og Europa er foreløpig avhengig av import for å dekke sitt behov.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for økt gjenbruk og gjenvinning av kritiske mineraler, herunder sjeldne jordartsmetaller, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne vil vise til at mineralforekomstene på Fensfeltet antas å være de største forekomstene av sjeldne jordartsmetaller i Europa. Europa og Norge er i dag importør av sjeldne jordartsmetaller fra Kina, som er totalt dominerende i verdenssammenheng på utvinning av sjeldne jordartsmineraler.

Disse medlemmer mener at strategisk avhengighet av Kina må anses som både strategisk og sikkerhetspolitisk uheldig, og det må være et mål for Norge – og Europa – å minimere den strategiske avhengigheten av både Kina og andre stormakter. Å ha nasjonal kontroll over strategiske ressurser er også viktig innenfor Norges grenser. Det vil ha begrenset strategisk nytte å hente ut mineraler i Norge hvis disse mineralene utvinnes og i siste instans kontrolleres av selskaper med kobling til andre stormakter.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til hvordan oljenæringen i Norge ble bygget på statlig eierskap gjennom Statoil. Selv om enkelte politiske partier i oljenæringens barndom gikk inn for å selge alle rettigheter til drift til utenlandske selskaper, viser disse medlemmer til

at det i dag er bred enighet om at et statlig oljeselskap har tjent norske innbyggere, norsk næringsliv og utvikling av oljeindustrien godt.

Videre mener disse medlemmer at norsk økonomi i omstillingen vekk fra en oljeøkonomi, trenger flere bein å stå på. Mineralvirksomhet kan – hvis gjort på en sosialt og økologisk bærekraftig måte – være en viktig satsing, som kan føre til sysselsetting, verdiskaping og utvikling av nye verdikjeder.

Disse medlemmer viser til at norske myndigheter har lang historie og erfaring med mineralvirksomhet. Staten har gjennom selskap som A/S Sydvaranger og Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS utviklet og drevet Norges største gruveprosjekter henholdsvis i Sør-Varanger og på Svalbard.

Videre vil disse medlemmer vise til at den svenske staten gjennom over et århundre har driftet gruvene i Kiruna gjennom LKAB. Disse medlemmer vil vise til at LKAB i 2022 hadde et driftsresultat på 21 mrd. kroner. LKAB driver på Europas nest største kjente forekomst av sjeldne jordartsmetaller, foruten forekomsten på Fensfeltet.

Utvikling og drift av forekomstene på Fensfeltet vil høyst sannsynlig være avhengig av store mengder offentlig støtte. Disse medlemmer mener at det vil være bedre å bruke statens økonomiske muskler til å bygge opp ny norsk mineralnæring på offentlige hender, heller enn å subsidiere private tredjeparter. Statlige mineralselskaper kan også fungere som utgangspunkt og hjørnesteiner for videre utvikling av verdikjeder for videreforedling av mineraler.

Disse medlemmer vil videre vise til at privat drift av mineralforekomster ikke alltid gjøres på en måte som er til det beste for miljø og fellesskapets interesser. Disse medlemmer vil vise til en rapport fra Direktoratet for Mineralforvaltning fra november 2015, som viste at drift av dagbruddet i Bjørnevatn ikke hadde vært i tråd med de grunnleggende forutsetningene for driftsplan, og at etterslep av gråbergsbrytning og underkutting med påfølgende utglidning, har fastlåst betydelige malmkvanta. Det vil koste flere hundre millioner kroner få tilgang til den resterende malmen. Sydvaranger Gruve AS, som var heleid av Northern Iron LTD, dreiv dagbruddet mellom 2009 og 2015 mot en symbolsk leie, på hovedsakelig statlig bygget infrastruktur.

Disse medlemmer anerkjenner at et statlig mineralselskap verken er en garanti for forsvarlig eller miljøvennlig drift eller lokale ringvirkninger. Disse medlemmer understreker derfor viktigheten av at det tas miljøhensyn, og legger til grunn at mandatet til et statlig mineralselskap vil måtte utarbeides på en måte som sikrer at drift foregår på en måte som ivaretar naturen, uten miljøfiendtlige og ressursløsende deponiløsninger, og som ivaretar menneskerettighetene.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at regjeringen i sin mineralstrategi åpner for å opprette et statlig mineralselskap eller mineralfond. Dette medlem registrerer også at det er stor lokal støtte til et statlig mineralselskap og at Arbeiderpartiets lokallag i Nome har vedtatt at de ønsker statlig eierskap for å sikre viktige nasjonale interesser, etter modell fra olje og vannkraft, på Fensfeltet. Dette medlem registrerer også at ordføren i Nome stiller seg positiv til et statlig mineralselskap i uttalelser til NRK.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette et statlig mineralselskap som kan drive letevirksomhet og utvinne mineralforekomsten på Fensfeltet på en økologisk bærekraftig måte, som sikrer minst mulig tap av matjord og natur, og som sikrer fellesskapet inntekter og verdiskaping lokalt i Nome kommune og i regionen.»

Komiteens medlemmer fra Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener at Norge trenger en egen strategi og et tettere samarbeid med Europa for å bygge opp demokratiske verdikjeder som øker forsyningssikkerheten og styrker menneskerettighetene, internasjonal rett og landets egne sikkerhetspolitiske interesser. Norge kan skape egne arbeidsplasser, redusere avhengighet av import av sjeldne jordartsmetaller og bidra i EUs tilsvarende strategi ved å utnytte ressursene i Fensfeltet.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan mineralutvinning ved Fensfeltet kan foregå på en måte som styrker demokratiske verdikjeder og forsyningssikkerheten for Norge og Europa, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen vurdere å styrke veiledningsfunksjonen til Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF).

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan mineralutvinning ved Fensfeltet kan foregå på en måte som styrker demokratiske verdikjeder og forsyningssikkerheten for Norge og Europa, som ikke foru-

rensner, og som ikke ødelegger natur, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utarbeide et mineralhierarki etter modell av avfallshierarkiet, som legger til grunn at gjenbruk og resirkulering av mineraler alltid er å foretrekke framfor ny mineralutvinning.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan kommunene kan sitte igjen med en større del av verdiskapingen knyttet til mineralvirksomhet, og herunder vurdere om produksjonsavgift kan være hensiktsmessig for at kommunene skal ha insentiv til å legge til rette for mer slik virksomhet.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen vurdere refusjonsordninger for leteselskaper innenfor mineralnæringen og se på om prinsippet fra leterefusjonsordningen innenfor petroleums-skatteregimet kan være overførbart.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen foreslå å øke bevilgningen til Norges geologiske undersøkelse (NGU) for å kartlegge mineralressursene i Norge.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen sikre en enklere og mer samordnet konsesjonsbehandling for mineralutvinning i Fastlands-Norge.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen legge fram forslag om etablering av et statlig mineralfond etter finsk modell.

Forslag fra Rødt:

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen opprette et statlig mineralselskap som kan drive letevirksomhet og utvinne mineralforekomsten på Fensfeltet på en økologisk bærekraftig måte, som sikrer minst mulig tap av matjord og natur, og som sikrer fellesskapet inntekter og verdiskaping lokalt i Nome kommune og i regionen.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av en samlet komité.

Komiteens tilråding II fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet,

Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslagene og råer Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for økt gjenbruk og gjenvinning av kritiske mineraler,

herunder sjeldne jordartsmetaller, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

II

Dokument 8:250 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund og Geir Jørgensen om å sikre nasjonal kontroll over mineralressursene på Fensfeltet – vedtas ikke.

Oslo, i næringskomiteen, den 21. november 2023

Willfred Nordlund

leder

Bengt Rune Strifeldt

ordfører

Næringsministeren

Næringskomiteen
Stortinget

Deres ref

Vår ref

Dato

23/5463-3

14. september 2023

Dokument 8:236 S (2022–2023) med representantforslag om Fensfeltet og naturvennlig, sirkulær gruvedrift

Jeg viser til brev fra næringskomiteen datert 31. august 2023 med anmodning om departementets vurdering av representantforslag 236 S om Fensfeltet og naturvennlig, sirkulær gruvedrift.

Representantene Hansson, Bastholm og Berg fremmer tre forslag:

1. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan mineralutvinning ved Fensfeltet kan foregå på en måte som styrker demokratiske verdikjeder og forsyningssikkerheten for Norge og Europa, som ikke forurensar, og som ikke ødelegger natur, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
2. Stortinget ber regjeringen utarbeide et mineralhierarki, etter modell av avfallshierarkiet, som legger til grunn at gjenbruk og resirkulering av mineraler alltid er å foretrekke framfor ny mineralutvinning.
3. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for økt gjenbruk og gjenvinning av kritiske mineraler, herunder sjeldne jordartsmetaller, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Ettersom deler av spørsmålene også omhandler Kommunal- og distriktsdepartementets og Klima- og miljødepartementets ansvarsområder har jeg også innhentet innspill fra dem.

Problemstillingene knyttet til kritiske råmaterialer får med rette mye oppmerksomhet. Sjeldne jordarter er det kritiske råmaterialet som får størst oppmerksomhet internasjonalt. Hvordan vi kan sikre tilgangen til kritiske råmaterialer i samarbeid med andre land har også betydning for norsk industri og arbeidsplasser. Samtidig har tilgangen til kritiske råmaterialer stor

betydning sikkerhetspolitisk og strategisk, og det henger sammen med behovet for robuste verdikjeder for industrien.

Norge er en betydelig produsent av kritiske råmaterialer, gjennom særlig produksjon av metaller i smelteverksindustrien, og vi er en viktig leverandør av kritiske råmaterialer til EU og USA. Norge har produksjon av blant annet aluminium, sink, palladium, silisium-metall, grafitt, titanmineraler og manganlegeringer. I 2024 skal selskapet REEtec etter planen også åpne et separasjonsanlegg for sjeldne jordarter på Herøya.

Plan for Fensfeltet

Mulighetene knyttet til utvikling av Fensfeltet har vært kjent lenge. Det er et potensial for lønnsom utvinning og for etablering av en verdikjede for klima- og miljøvennlig utvinning, separasjon og videre bearbeiding til bl.a. permanentmagneter med utgangspunkt i utviklingen av Fensfeltet. Viktig blir også etableringen av et separasjonsanlegg på Herøya, som skal produsere de sjeldne jordartene neodym og praseodym. Disse metallene brukes i blant annet magnetene i elbilmotorer og vindmøller og kan få en viktig rolle i utviklingen av robuste, klima- og miljøvennlige verdikjeder for europeisk bilindustri, men også for andre områder.

Samtidig er det også betydelige utfordringer. Det er nødvendig å investere betydelige midler i utviklingen av teknologi og metoder for gruvedrift, oppredning, bearbeiding og avfallshåndtering. Ved en eventuell gruvedrift på Fen vil det kunne dannes avfall som inneholder naturlig forekommende radioaktive stoffer. Norge har begrenset deponikapasitet for denne typen avfall og avfallsløsninger må være på plass før gruvedrift kan iverksettes. Det er flere viktige miljøspørsmål som det må finnes løsninger for. Utviklingen av Fensfeltet i en tidlig fase. Det er derfor mange spørsmål vi i dag ikke har svaret på, herunder hvordan en mulig fremtidig utvinning vil se ut og hvilket miljøavtrykk den vil ha. Nome kommune har varslet at de vil starte et arbeid med arealavklaringer, noe som vil være viktig for den videre fremdriften.

I mineralstrategien som ble lagt frem 21. juni har regjeringen lagt frem ambisiøse mål for utviklingen av verdens mest bærekraftige mineralnæring og for retningen nye gruver og dagbrudd skal ta i Norge i tiårene fremover. Vi har en rekke tiltak rettet mot å redusere miljøavtrykket, særlig knyttet til naturbelastning og håndteringen av restmasser, med et klart mål om at det skal være så lite restmasser som mulig fra alle nye mineraluttak, og at miljøbelastningen skal være så liten som mulig.

I mineralstrategien er det et eget tiltakskapittel om hvordan mineralnæringen skal bidra til sirkulærøkonomien med 11 tiltak, og et tiltakskapittel om at norsk mineralnæring skal bli mer bærekraftig med 15 tiltak. På sirkulærøkonomiområdet vil vi oppnevne et ekspertutvalg som skal vurdere fordeler og ulemper ved ulike deponeringsformer, vi stiller krav om minimering av overskuddsmasser, at nye prosjekter skal legge frem en sirkulær forretningsplan, i større grad bruk av hybride deponeringsmetoder, krav om planer for reduksjon av overskuddsmasser og kjemikalier, økt bruk av overskuddsmasser til andre formål og

dokumentasjon av behovet for å ta ut jomfruelige masser. Videre vil vi styrke ressursperspektivet i mineralloven, kartlegge norske avgangsdeponier, legge til rette for markedsplasser for byggeråstoff og vurdere tiltak for å bidra til utvikling av markedsplasser og nye forretningsområder for overskuddsmasser. På bærekraftsområdet vil regjeringen blant annet legge til rette for Norges første grønne mineralpark, ha en nullvisjon for bruk av kjemikalier som ikke er miljøsertifisert, bidra aktivt til utviklingen av europeiske utslippskrav for mineralvirksomhet, gi et oppdrag til Norges forskningsråd om å kartlegge forskningsbehov knyttet til sirkularitet og bærekraft, ha et mål om nullutslipp for nye større mineraluttak, at nye mineralprosjekter skal være så arealeffektive og skånsomme som mulig for naturen, at etterbruk planlegges fra start og stille krav om dokumentasjon om at prosjekter gjennomføres med mest mulig skånsomme arealinngrep.

Samtidig er det urealistisk med gruvedrift som ikke har noen påvirkning på natur eller som ikke forurenses. Gruvedrift krever areal, og det vil i de fleste tilfeller være overskuddsmasser som må håndteres, støy, støv og andre utslipp. Utgangspunktet må være å minimere alle negative virkninger. Det er mineralnæringen selv som har ansvaret for å planlegge, drive og avslutte gode og bærekraftige mineralprosjekter. Samtidig vil offentlige myndigheter bidra til bærekraftige prosjekter gjennom god planlegging, tydelig regelverk og en godt samordnet forvaltning, klare forventninger til næringen og at vi understøtter kunnskaps- og kompetanseutvikling som kan bidra til å styrke bærekraft og redusere miljøvirkninger.

Det er mange av tiltakene i mineralstrategien som er relevante for Fensfeltet, men to av tiltakene er rettet direkte mot utviklingen her. Nærings- og fiskeridepartementet har opprettet kontakt med Nome kommune, og vil ha en dialog med dem om hvordan vi best kan legge gode rammer for utviklingen av feltet. Utviklingen av forekomstene av statens mineraler i Fensfeltet har nasjonal interesse, og derfor vil jeg følge utviklingen av forekomstene her vesentlig tettere enn det som er vanlig, med sikte på å bidra til en raskest mulig utvikling innenfor gjeldende regelverk, og god koordinering mellom ulike myndigheter. Arbeidet med oppfølgingen av strategien har imidlertid akkurat startet, og det er derfor mange spørsmål knyttet til oppfølgingen av konkrete tiltak som vi må arbeide videre med.

Jeg vil likevel understreke at det er Nome kommune som har ansvaret for samfunns- og arealplanlegging etter plan- og bygningsloven. Statlige og regionale organer skal delta aktivt i planleggingen og bidra til at nasjonale og vesentlig regionale interesser blir ivaretatt. Nome kommune har etter det jeg kjenner til opprettet dialog med Vestfold og Telemark fylkeskommune og statsforvalteren i Vestfold og Telemark om denne saken. Nærings- og fiskeridepartementet har opprettet dialog med Nome kommune om hvordan staten kan bidra til en rask og effektiv prosess for avklaring av viktige spørsmål knyttet til en mulig gruvedrift i Fen. Departementet har også satt av 2,5 mill. kroner til å styrke Nome kommunes eget arbeid, og 0,5 mill. kroner til Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard. Jeg har i mineralstrategien beskrevet flere tiltak for å legge bedre til rette for prosjekter for utvinning av kritiske råvarer. Jeg lanserte derfor i 2022 et hurtigspor for kritiske råvareprosjekter som inkluderer en ordning for nasjonal koordinering av kritiske mineralprosjekter. Prosessen rundt Fensfeltet vil være nyttig for å høste erfaringer.

Jeg mener det derfor ikke er naturlig eller nødvendig at regjeringen skal utarbeide en egen plan eller strategi for Fensfeltet, ut over tiltakene vi har fremmet i mineralstrategien.

Utarbeidelse av mineralhierarki

Gjenbruk og gjenvinning av metaller er helt sentralt i en sirkulær økonomi. Betydningen av materialgjenvinning vil etter alt å dømme øke over tid. Visse typer avfall, for eksempel avfall med høyt metallinnhold, vil i større grad ha en kommersiell verdi. Hensynet til en god og helhetlig ressursforvaltning og hensynet til å sikre tilgang til kritiske råmaterialer tilsier at myndighetene må ha stor oppmerksomhet om gjenbruk og gjenvinning. Materialgjenvinning skal også være miljømessig forsvarlig, og ikke til skade for menneskers helse eller miljø. Jeg er også enig i at gjenbruk og materialgjenvinning isolert sett er bedre enn ny mineralutvinning. Per kilo ferdig råvare gir gjenvinning både lavere energibruk, klimautslipp og mindre naturbelastning og forurensning. Utfordringen er at for å nå målene i Paris-avtalen og klimaavtalen med Europakommisjonen har verden behov for svært mye mer metaller enn det som selv under de beste forutsetninger kan skaffes gjennom materialgjenvinning. IEA anslår i World Energy Outlook at man frem mot 2040 trenger fire ganger mer mineraler dersom man skal nå fornybarmålene. For mange metaller øker volumene som kan gjenvinnes etter hvert som elbiler og vindmøller skrotes. Dette vil likevel i overskuelig fremtid ikke gi store nok volum til å være i nærheten til å dekke etterspørselen.

På avfallsområdet er det utviklet et avfallshierarki. Dette innebærer at man skal prioritere å hindre at avfall oppstår. Gjenstander skal i størst mulig grad ombrukes. Gjenstander som ikke kan brukes på nytt skal så langt som mulig materialgjenvinnes, og materialene brukes til å lage nye produkter. Avfall som ikke er egnet til verken ombruk eller materialgjenvinning skal forbrennes med energiutnyttelse. Avfall som ikke kan finne annen anvendelse kan deponeres. I mineralstrategien har regjeringen slått fast en målsetning om at norsk mineralnæring skal bidra til en mer sirkulær økonomi, gjennom økt ressursutnyttelse og at behovet for deponering reduseres til et minimum.

Det er likevel ikke helt heldig å sammenligne avfallssektoren med de internasjonale markedene for metaller. Avfallssektoren er i større grad nasjonal, med nasjonale mål og nasjonale krav om håndtering. Metallmarkedene er globale. Et mineralhierarki får derfor en uklar funksjon. Jeg mener det ikke er nødvendig eller hensiktsmessig å utarbeide et eget hierarki for mineralsektoren.

Jeg vil understreke at samfunnet står overfor flere utfordringer knyttet til håndtering av overskuddsmasser fra blant annet mineralutvinning og større infrastruktur- og byggeprosjekter. Dette er utfordringer som blant annet omtales i mineralstrategien, men der det også foregår flere egne prosesser. Dette er imidlertid i begrenset grad knyttet til kritiske råvarer, og jeg går derfor ikke nærmere inn på dette her.

Plan for økt gjenbruk og gjenvinning av kritiske mineraler

Kritiske og strategisk viktige materialer gjenvinnes i liten grad i dag. Materialgjenvinning er viktig for klima og miljø, men også for å sikre konkurransekraft og forsyningsikkerhet og tilgang til slike råvarer for norsk og europeisk industri. Europakommisjonen har i forslag til en ny forordning om kritiske råmaterialer foreslått et mål om at 15 pst. av kritiske råmaterialer som brukes i nye produkter skal komme fra materialgjenvinning, og krav om at landene skal utvikle nasjonale programmer som skal bidra til sirkulær økonomi også for slike materialer.

Myndighetenes dialog med avfallsbransjen i Norge viser behov for økt kunnskap om innhold av kritiske råmaterialer i produkter, komponenter og avfall. Det er derfor startet et viktig arbeid under Nordisk ministerråd for å styrke kunnskapen på området. Økt kunnskapsgrunnlag er avgjørende for å vurdere tiltak og virkemidler for å få disse materialene inn i en sirkulær økonomi på en god måte.

Med den oppmerksomheten tilgangen til kritiske råvarer får internasjonalt og i EU og Norden, og med den rollen materialgjenvinning kan få for å styrke forsyningsikkerheten for kritiske råvarer, forventer jeg at dette temaet vil få stor oppmerksomhet fremover. Regjeringen vil følge den internasjonale utviklingen og selvsagt bidra til at gjenvinning i Norge også kan bidra til norsk og europeisk forsyning av kritiske råvarer.

Med vennlig hilsen

Jan Christian Vestre

Næringsministeren

Næringskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

23/5465-3

14. september 2023

Dokument 8:250 S (2022–2023) om å sikre nasjonal kontroll over mineralressursene på Fensfeltet

Jeg viser til representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund og Geir Jørgensen. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette et statlig mineralselskap som kan drive letevirsomhet og utvinne mineralforekomsten på Fensfeltet på en økologisk bærekraftig måte som sikrer minst mulig tap av matjord og natur, og som sikrer fellesskapet inntekter og verdiskaping lokalt i Nome kommune og i regionen.»

Regjeringen la 21. juni frem mineralstrategien. I denne fastslo vi regjeringens overordnede ambisjon om at Norge skal utvikle verdens mest bærekraftige mineralnæring. Norge er godt posisjonert for å lykkes med dette. Vi har betydelige mineralressurser som kan gi verdiskaping, lønnsomme arbeidsplasser og samtidig gi et viktig bidrag til å håndtere de globale mulighetene og utfordringene knyttet til det grønne og digitale skiftet. Regjeringen vil legge til rette for lønnsom ombruk og materialgjenvinning av råvarer, og samarbeide tett med Europa for å sikre kritiske verdikjeder.

I strategien har regjeringen omtalt Fensfeltet som en av de mest interessante forekomstene i Norge og en forekomst det er stor internasjonal oppmerksomhet rundt. Dette har potensial for å bli et svært viktig prosjekt for Norge. I strategien er også følgende tiltak tatt inn:

«Regjeringen vil vurdere om det skal opprettes et eget statlig mineralselskap eller fond for å sikre lønnsom og bærekraftig utvikling av kritiske råvareressurser.»

Oppfølgingen av mineralstrategien er i en tidlig fase. Jeg vil likevel understreke at staten gjennom mineralloven har etablert et system for forvaltningen av statens mineraler. De fleste sjeldne jordartene, som neodym og praseodym, som ofte nevnes knyttet til utvinning i

Fensfeltet, er statens mineraler. Undersøkelser og utvinning fra forekomster av statens mineraler krever tillatelse etter mineralloven. Det er nå flere rettighetshavere i Fensfeltet som har undersøkelses- eller utvinningsrett. Disse har investert i utviklingen av prosjekter og tatt kommersiell risiko. Det er sentralt for utviklingen av næringen og for realiseringen av nye prosjekter at verdiene i etablerte prosjekter respekteres og ivaretas på en god måte. Det legger også begrensninger på hva staten bør foreta seg i Fensfeltet.

I mineralstrategien har regjeringen sagt at vi vil «vurdere hvordan tildelingen og forvaltningen av undersøkelsesrettigheter og utvinningsretter i Fensfeltet best kan understøtte en samlet utvikling av området, samtidig som eksisterende rettigheter og utvikling av utvinningsprosjekter respekteres.» En samlet utvikling av feltet vil være viktig for å få en helhetlig utnyttelse av ressursene i Fensfeltet til det beste for samfunnet.

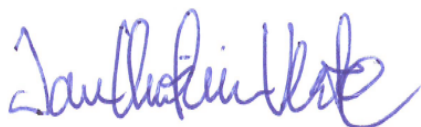
Storingsrepresentantene viser til at Nome kommune uttrykker bekymring for at utenlandske selskaper skal overta prosjektet, og peker særlig på kinesiske selskaper. Kommunen vil derfor at staten går inn på eiersiden for å sikre at verdiene kommer lokalmiljøet og landet til gode.

Spørsmål knyttet til utenlandske direkteinvesteringer i foretak som ikke er underlagt sikkerhetsloven, utredes av et offentlig utvalg. Utvalget skal levere sin utredning til Nærings- og fiskeridepartementet innen 1. desember 2023.

De øvrige spørsmålene, herunder en mulig rolle for statlig eierskap, om en større andel av verdiskapingen bør komme lokalsamfunnet til gode og hvilken politikk som skal føres for å bidra til Norges og allierte lands tilgang til kritiske og strategiske råmaterialer er behandlet i mineralstrategien. Dette er spørsmål vi nå arbeider med i Nærings- og fiskeridepartementet.

Jeg deler representantenes intensjon, slik jeg forstår den, om å sikre fellesskapet inntekter og bidra til verdiskaping lokalt i Nome kommune og i regionen. Jeg vil derfor også vise til at regjeringen har besluttet å sette av 3 millioner kroner til arbeidet med Fensfeltet. Midlene gis både som et ekstraordinært tilskudd til Nome kommune (2,5 mill. kroner) for å styrke deres kapasitet, og til Direktoratet for Mineralforvaltning (0,5 mill. kroner). Målet er å bidra til Nome kommunes arbeid med god kvalitet, lokal og regional forankring og fremdrift i arealavklaringene.

Med vennlig hilsen

Jan Christian Vestre

